

'Ne mutlu ateistim diyene'

Ateizm

&

Çağdaş Türkiye'de Kültür Politikaları

Bu araştırma projesinin amacı Türkiye'de ateizm konusundaki günümüz söylemlerini araştırmaktır. Ateizm konusunun önemi, günümüz Türkiye'sinde gerçekleşmekte olan kültür çatışması bağlamında izlenmelidir. Mevcut durumda egemenliğini ilan etmiş elit kesim devlet ve toplum içerisindeki siyasi gücünü sağlamlaştırmak adına uzun bir süredir kendileri tarafından tercih edilen dini muhafazakârlık kültürünü toplumsal norm seviyesine yükseltmeyi hedeflemektedir. Bir yanda çıplaklık, cinsellik, alkol tüketimi, evrim teorisi veya dinin kritize edilmesi gibi hassas ve dinle ilişkili konular sistematik bir şekilde eğitim ve medyadan sürgün edilmeye çalışılır iken bir diğer yanda devletin sunduğu dini boyutlu eğitim olanaklarının güçlendirilmesi ve genel olarak siyasal ve toplumsal alanlarda dini referansların görünürlüğünün artırılması söz konusu olmaktadır. Bunun yanısıra yeni bir dindar nesil yetiştirmek olarak adlandırılan hedef, şimdiye kadar geçerliliğini korumuş olan Türk laikliğini ve burdan yola çıkarak oluşan ulusal kimliğin, gün geçtikçe daha da yoğun şekilde sorgulanmasına yol açmaktadır. Türk Anayasasında korunmakta olan bireysel insan hakları – incelenen konular dahilinde özellikle din ve vicdan özgürlüklerinin korunması – en son yaşanan gelişmelerin ışığında zorlu bir süreçten geçmektedir.

Ateizm meselesi kültür politikaları içinde daha geniş çaplı bir (karşıt) hegemonik söylemin içine yerleşmiş olarak düşünülmelidir. Antonio Gramsci'nin Hapishane Defterleri isimli ünlü çalışmasında açıkladığı üzere modern ve kapitalist toplumlarda siyasi güç baskıdan çok uzlaşma ile işlemektedir. Ne var ki uzlaşma olgusu, yöneten elit sınıfın kültürel hegemonyayı elde etme ve kendi dünya

görüşünü genel geçer kabuller haline getirme kabiliyetine dayalıdır. Buna bağlı olarak kültür, farklı hayat görüşlerinin ve yaşama biçimlerinin birbiriyle yarış halinde olduğu ideolojik bir mücadele alanı; kısıtlanma ve direniş bölgesi olarak görülmelidir. Bu açıdan bakılırsa, bir insanın nasıl yaşadığı –daha doğru ifade etmek gerekirse, bir insanın yaşam biçimini kamusal alanda nasıl sergilediği – sorusu, kolaylıkla, ötekileştirme suretiyle ideolojik bir güç savaşına dönüşecektir. Herhangi bir hayat tarzının varoluşu, bu bağlamda; kamusal alan üzerinde hak iddia etmek, siyasi güçten taleplerde bulunmak veya siyasi güce itiraz etmek için etkili bir araç olabilir. Ateizm konusu bu bakış açısından ele alınacaktır. Dini olmayan, ateist yaşam tarzlarının toplumda görünmesi dini muhafazakârlığın kültürel hegemonyasını ve böylelikle iktidarı elinde bulunduran elit kesiminin gücünü sorgulamaktadır. Böylelikle, kamusal alana katılmanın, siyasi güçte hak iddia etmek adına fazlasıyla etkili bir yol olduğunu görebiliriz.

Proje ekibi, ateizm konusuna farklı bakış açılarıyla yaklaşacaktır. İlk aşamada, Ateizm Derneği'nin ve Ateist Dergi'nin temsilcileri ile nitel uzman röportajları yapılacaktır. Bu yaklaşımın amacı Türkiye'deki ateist alanın haritasını çıkarıp sonrasında ise ayrıntılı bir şekilde betimlemektir. Buna ilaveten, nitel uzman röportajlar, Türkiye'de yaşayan ateistlerin hukuki ve siyasi durumları, ihtiyaç ve talepleri, örgütsel yapılanmaları ve toplumsal alanda görünürlüklerini artırma amaçlı başvurulan yöntemler hakkında genel değerlendirmelerin elde edilmesini sağlayacaklardır. Bu bağlamda, günümüz Türkiyesinde egemen olan inanç temelli muhafazakârlık çerçevesinde (karşıt)hegemonik söylemin etkinliği hakkında sorular ortaya çıkar.

İkinci bir aşamada ise, ateist alan biyografik röportajların yardımıyla ekstrapole edilecektir. Biyografik deneyimler Türkiye'de yaşamakta olan ateistlerin sadece sosyalizasyon süreçleri hakkında bilgiler sunmayacak; ayrıca bireysel davranışların siyasal anlamlarını da açıklayacaktır. Ateizmin ötekileştirilip, sapkınlık olarak tanımlanması, sosyal kontrol ve mahalle baskısı gibi hegemonik

mekanizmaları tespit etmek ve anlamak için bir çıkış noktasıdır. Bu perspektiften bakıldığında ateist hayat tarzlarının, egemen olan inanç temelli muhafazakârlığa ne denli meydan okuyabileceği görülebilir. Ateizm konusundaki (karşıt)hegemonik söylemleri etraflıca yansıtabilmek adına, sosyal medyada (Twitter, Facebook, YouTube) yer alan bazı konu ve tartışmaların analizinin yapılması kaçınılmazdır. Son olarak, çalışmanın bir diğer amacı ise, semiyotik bir bakış açısıyla, ateist ve deist hayat tarzlarını analiz etmek ve bu suretle söylemsel yaklaşımı genişletmektir. Günümüz Türkiye'sindeki siyasi kültürü kamuya sunma gayesiyle, 2018 yazında "Turkish Deviant Art" ("Türk Olağan Dışı Sanatı") üzerine bir sergi düzenlenecektir.